

Wie es eigentlich gewesen war*

How it should have been

From many point-of-view the speech of professor Thomas Nögler answers, after almost one century, to the question of Nicolae Iorga which he put to himself in the volume Villages and monasteries from Romania, Bucharest, Minerva Publishing House, 1955, about Biertan, the village situated in the county of Sibiu, known to most of the inhabitants of Romania for its evanghelic church and its fortified tow. The volum Marktort und Bischofssitz BIRTHÄLM in Siebenbürgen answers to many questions of the history of Biertan and is a guide to everybody who wants a better knowledge of the place.

Keywords: Biertan, Thomas Nögler, Transylvanian history, Sibiu county.

Institution's address: str. N. Iorga nr. 11-13, Alba Iulia, România, tel.: + 40 258/811 412.

Personal e-mail: imarza@yahoo.com

Din multe punct de vedere, discursul istoric al Prof. Univ. Dr. Thomas Nögler răspunde, la o distanță de peste un secol, miezului confesiunii lui Nicolae Iorga, à propos de sintagma *îndoita înfățișare*, propusă în volumul *Sate și mănăstiri din România*, București, „Minerva”, 1905, deoarece comuna sibiană Biertan este cunoscută în rândul iubitorilor geografiei și istoriei naționale¹, mai ales prin cetatea sătească cu o biserică evanghelică, ridicată în stil gotic (1492-1516), cu incintă fortificată și prevăzută în interior cu un altar poliptic (înzestrat cu sculpturi policrome în lemn și cu picturi din deceniile 2-3 ale secolului al XVI-lea și cu un amvon din piatră, executat în anul 1523 și atribuit meșterului Ulrich din Brașov). Totodată, aici a fost descoperit un disc din bronz (*donarium*), cu inscripția „Ego Zenovius votum posui”; discul în cauză - despre care ne-au vorbit „illo tempore”, în anii 60 ai studenției clujene, Profesorii Kurt Horedt și Mihail Macrea - are înscrisă o cruce monogramatică a lui Hristos, datând din epoca lui Constantin cel Mare (piesa fiind considerată unul din primele dovezi convingătoare ale creștinării fostei *Dacia felix*).

La îndemâna acestor repere istorice este și mai surprinzător - dacă nu copleșitor! - ductul istoric, la propriu dar și la figurat, chiar de la un prim

contact cu monumentală lucrare dedicată de reputatul specialist², Prof. Univ. Dr. DHC Thomas Nögler, localității transilvănene Biertan, al cărui trecut îndepărtat și mai apropiat este investigat cu pasiune de autor din perspectiva binomului *târg - sediu episcopal*. După o onorantă *Prefață* (*Zum Geleit*, p. 5), semnată de Dr. Christoph Klein, Episcopul Bisericii Evanghelice A. B. din România și după un necesar și explicit *Cuvânt înainte* (*Vorwort*, pp. 7-8), în care autorul abordează aspecte ale programului cultural și științific, avut în vedere la alcătuirea acestei impunătoare monografii, pe firul unei arheologii a cunoașterii (în senul pledoariei lui Michel Foucault), fără să fie omise aspecte de concepție și metodă, Profesorul Thomas Nögler acordă un justificat credit geografiei, dovedind că mai crede în actualitatea constatării renascentiste: „Geographia oculus historiae est”. Socotim că, la îndemâna acestei constatări, ar trebui să parcurgem captivantul capitol I *Geographie, Natur und Landschaft* (pp. 9-52), în care Erika și Eckbert Schneider discută, la sugestia autorului, aspecte și probleme ale așezării geografice și caracteristicile cadrului natural, particularități ale naturii (de la pământ și evoluția peisajului, la climă și terenuri, la ape și peisajul actual, fără să fie omise flora și vegetația, respectiv fauna ș.a.). Redactarea acestui capitol este completată cu un concludent material ilustrativ,

Biserica fortificată din Biertan

http://www.biertan.ro/biserica_atractii.php?lang=ro

care constituie în plus un punct de atractivitate pentru posibili lectori ai cărții, în efortul justificat al autorului de-a onora *memoria, istoria* dar și *uitarea*, pe firul argumentației lui Paul Ricoeur, cu aplicare la vestita așezare transilvăneană. De altfel, întreaga lucrare este prevăzută, de la început până la sfârșit, cu o mulțime de fotografii, multe din ele din deceniile trecute, care susțin - cu puterea lor evocatoare - discursul istoricului, acesta din urmă fiind, credem, unul din adepții sintagmei potrivit căreia fiecare fotografie are metafora ei.

Prin capitolul 2, *Birihalm in der Geschichte* (pp. 53-217), care se parcurge de cei interesați de istoria locală cu sufletul la gură, Thomas Nægler ilustrează adagiul „Quae sunt Caesaris, Caesaris”, cu trimitere directă la perspectiva istoriografică a problemei. Pe parcursul unui discurs istoric, echilibrat și rațional dintr-un unghi modern al mesajului de idei, unde autorul se simte - iertată-mi fie lejeritatea! - ca peștele în apă, ni se prezintă etape și momente din preistoria și istoria timpurie a comunei, așezarea sașilor, întemeierea localității, numele comunei, implicarea târgului și sediului episcopal în istoria Regatului Ungariei (până la 1526), de-a lungul Principatului Transilvaniei (1542-1691), în epoca Dinastiei Habsburgice (1691-1867), în perioada Dualismului austro-ungar (1867-1918), fără să fie omise alte epoci istorice, cum ar fi Regatul României, anii celui de Al Doilea Război Mondial și perioada imediat următoare, România comunistă, comunitatea din Biertan după evenimentele din anul 1989, în fine prezența sașilor din Biertan în Germania.

În raport direct cu pledoaria istorică diseminată până acum în volum, capitolul 3, *Birihalm und seine Bewohner* (pp. 218-274), se impune atenției cititorilor, de la un capăt la altul, prin claritatea argumentației istorice, atunci când autorul discută, între altele, despre: administrarea politică a comunității, proprietatea așezării, curți, străzi,

cartiere (casă, curte, străzi, cartiere), comunitățile vecine, evoluția numerică a populației, locuitorii sași și alți locuitori, familii, nume etc. Interesul mai vechi al istoricului, care dovedește pasiune față de sinteză³, pentru istoria economico-socială, este mărturisit și de conținutul ideatic provocator al următoarelor capitole, 4

(*Wirtschaftliche Entwicklung vom 16. Jahrhundert bis zur Gegenwart*, pp. 275-329) și 5 (*Soziale Einrichtungen und Gesundheitswesen*, pp. 330-341), pe parcursul unei dezbateri academice și coerente, explicită și printr-un select material iconografic. De altfel, analiza autorului cu o reală experiență în cercetarea istoriei locale și regionale, vizează: agricultura și creșterea vitelor, ocupații specifice (dezvoltarea agriculturii de la 1872 până astăzi, comerțul, transportul), câteva coordonate sociale (instituția școlii și grădinița, orfelinatul, Asociația femeilor evanghelice, căminul de bătrâni ș. a.), îngrijirea sănătății, medici și veterinari, farmacia și baile.

Una din cele mai profitabile lecturi ne este propusă de istoricul Thomas Nægler, pornind de la problematica acestei cărți și din perspectiva unei istorii și a unor evenimente mai puțin cunoscute, în prelungirea afirmației deja clasice a lui Leopold von Ranke „wie es eigentlich gewesen waren”, în capitolul 6, *Sitten, Trachten, Brauchtum, Feste, Mundart, Sagen und Gedichte* (pp. 342-381). Din acest punct de vedere ne atrag atenția observațiile îndreptățite ale autorului în ceea ce privește: obiceiurile în general, portul și îmbrăcămintea, lumea datinilor și sărbătorile, obiceiuri în cursul vieții (naștere, botez, confirmare, logodnă, cununie, nuntă, înmormântare), obiceiuri de-a lungul anului (Crăciun, Revelion, Anul Nou, carnaval, Maiatul, Ziua mamei, Duminica morților, culesul viei, sacrificatul porcului ș.a.). Finalul acestui capitol este dedicat dialectului folosit în zona Biertanului, alcătuit profesionist de Sigrid Haldenwang, care se exprimă și asupra lexicului zonei, fără să omită trecerea în revistă a unor legende, istorii și cântece.

După cum era și firesc, pentru redactarea unor capitole cu un profil ideatic special, care depășesc domeniile preferate ale istoricului, Thomas Nægler apelează la colaborarea unor specialiști asupra problematicilor avute în vedere. Așa este cazul capitolelor 7 (*Kirche und Glaube*, pp. 382-466), 8 (*Schulwesen*, pp. 467-504) ori 9 (*Kultur, Vereine und Persönlichkeiten*, pp. 505-553), la ale căror texte au trudit, sub conducerea autorului, Martin Rill, Karl

Dendorfer și Michael Markus. În fond, suntem în fața unei din cele mai captivante problematici din impozantul volum, centrată pe aceste trei capitole, care conferă un profil aparte trecutului și prezentului localității Biertan, după cum ar putea să constate orice cititor de buna credință. Avem în vedere, preferențial, încântătorul altar poliptic al Bisericii evanghelice, un adevărat monument al artei transilvănene medievale, pentru care mulți turiști din țară și din afara granițelor ei bat drumul Biertanului, fără să trecem cu vederea impresionanta biserică fortificată. De fapt, în această parte a cărții se discută despre: *biserica evanghelică* (începuturile, biserica de astăzi, dotarea materială a bisericii, ușa sacristiei, amvonul, căldarea de botez, orga, tezaurul bisericii, clopotele și sunetele lor, alcătuirea comunității religioase, serviciul divin, predarea religiei, biserica fortificată, mausoleul, cimitirul evanghelic, casa parohială, averea bisericească, biserica ortodoxă, biserica greco-catolică); *școala* (înainte și după Reformă, gimnaziul, școala elementară, școala între anii 1867-1918, 1918-1948, 1948-2000, grădinița, studenții din Biertan); *cultură, asociații, personalități*: forme de manifestare spirituală și culturală până în 1944, asociații (de la Asociația femeilor și Asociația Gustav-Adolf până la Asociația de ocrotire socială), aspecte esențiale ale culturii și sportului după anul 1944, galeria cu personalități, de la Franz Salicăus și Lucas Unglerus până la Artur Phleps și Friedrich Richter.

Lectura cărții Profesorului Thomas Nægler, care se constituie, la propriu dar și la figurat, într-o adevărată aventură intelectuală cu consecințe profitabile pe termen imediat și îndepărtat, nu poate ocoli ultimele ei secvențe, părți constituive ale elegantului discurs: 10 (*Satzung der HOG BIRTHÄLM*, pp. 554-556), 11 (*Alte Münzen, Masse und Gewichte in Siebenbürgen*, pp. 557-559) și un foarte util *Zeittafel* (pp. 560-562), începând cu anul 1224 (scrisoarea de liberă trecere pentru cele Șapte Scaune) și sfârșind cu 1998 (restaurarea monumentului din cimitirul așezării pentru cei căzuți în Al Doilea Război Mondial și în timpul deportării în Rusia). Metodologic, se impune atenției lectorului, interesat nu numai de istoria țării ori a Europei, ci și de istoria locală sau a unei anume comunități, impresionantul și variatul material iconografic, menționat în *Verzeichnis der Abbildungen* (pp. 565-572), respectiv *Verzeichnis der Tabellen, Diagramme, Pläne und Karten* (pp. 573-575), care ajută - fiecare în felul lor! - ca lectura acestei impresionante monografii să fie o desfătare nu numai pentru mintea, ci și pentru ochii celui care o răsfoiește. Căci, la urma urmei, volumul

lecturat acum, într-un an aniversar pentru Profesorul Thomas Nægler, este o convingătoare pledoarie pentru binomul *istoriografie-fotografie!*

La capătul lecturii volumului *Marktort und Bischofssitz BIRTHÄLM in Siebenbürgen*, redactată sub auspiciile activei „Heimatortsgemeinschaft BIRTHÄLM”, prin diligențele Profesorului Thomas Nægler, ne gândim aproape involuntar la afirmația unui poet și filosof român, care nu numai că a înțeles dar a și iubit istoria Transilvaniei. Este vorba de Lucian Blaga, care nota la un moment dat: „Ceea ce istoria nu uită devine legendă. Ceea ce istoria uită devine istoriografie”. Cartea istoricului sibian conferă, în ultimă instanță, prin mesajul ei tonifiant, credit afirmației poetului din Lancrăm!

Note:

* Thomas Nægler, *Marktort und Bischofssitz BIRTHÄLM in Siebenbürgen*. Im Auftrag der Heimatortsgemeinschaft BIRTHÄLM, München, Verlag der Siebenbürgisch-Sächsischen Stiftung

1. *Dicționar enciclopedic vol. I A-C*, București, Edit. Enc., 1993, p. 214.

2. Între altele, este autorul unor lucrări consacrate în istoriografia contemporană: *Die Ansiedlung der Siebenbürger Sachsen*, Bukarest, „Kriterion”, 1979 (cu două ediții românești, 1981, 1992); *Românii și sașii până la 1848 (Relații economice, sociale și politice)*, Sibiu, „Thausib”, 1997; *Istoria Imperiului Bizantin. Note de curs*, Sibiu, Edit. Univ., 2003; *Europa în secolele X-XVI*, Sibiu, Edit. Univ., 2007. Cf. și *Enciclopedia istoriografiei românești*, București, Edit. Șt. și Enc., 1978, p. 232.

3. Aspect surprins și în capitolele redactate pentru *Istoria Transilvaniei Vol. I (de la 1541 până la 1711)*, Cluj Napoca, „CST”, 2005.

Bibliography:

Thomas Nægler, *Europa în secolele X-XVI / Europe between the Xth and the XVIth Centuries*, Sibiu, Edit. Univ. „Lucian Blaga”, 2007.

Thomas Nægler, *Istoria Transilvaniei Vol. I (de la 1541 până la 1711) / History of Transylvania, Ist Volume (from 1541 to 1711)*, Cluj Napoca, „CST”, 2005.

Thomas Nægler, *Românii și sașii până la 1848 (Relații economice, sociale și politice) / The Romanians and the Saxons until 1848 (Economic, Social, and Political Relations)*, Sibiu, „Thausib”, 1997.